

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

SUMARUL No. 36

- E. Lovinescu* Brăescu (IV)
Mihail Celarlanu Nevroza
Gh. Brăescu Mulțămită
G. Rotică Printre cireșii 'n floare
Ramiro Ortiz Artă și Critică nouă de ieri
I. Valerian Singurătate
Camil Baltazar Tălângi oboseite
Alexandrina Scurtu Sărutul

Cronica Dramatică : F. ADERCA. ✓

Cronica Artistică : VICTOR ION POPA.

Insemnări Literare.

36

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente : pentru un an Lei 100.-

, , 1/2 , , 50.-

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

**Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimitându-se costul respectiv prin mandat poștal.**

la Administrația Revistei.

**Manuserisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Cămpineanu, 40.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IN CURAND VA APARE

de E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VII

**Lucian Blaga, M. Sadoveanu, Delavrancea, Ion
Minulescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Odobescu,
Hasdeu, Al. Davila, Caton Theodorian, etc., etc.**

Ed. „Ancora“ Alcalaș & Calafateanu

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

BRAESCU

IV

Caracterul dramatic al talentului lui Brăescu i-a determinat ca expresie forma dialogului. Ca și la Caragiale, tipurile se zugrăvesc prin vorbă și ca și la dânsul dialogul e viu, caracteristic, — copie fidelă și concentrată a realității. Niciun alt scriitor nu reproduce atât de exact ritmul vorbirii ca Brăescu; prin câteva replici numai își însuflețește fantezele; în afară deci de sensul satiric al viziunii lui, el e și un animator prin simpla acțiune a stilului vorbit. Mai rămâne, firește, descripția. În stilul epic, în genere, Brăescu e inferior lui Caragiale: nu are nici economia verbală împinsă până la lapidaritate, nici bogăția de intenții literare. Lipsit de rafinare stilistică, nu înseamnă totuși că stilul lui Brăescu e lipsit și de artă; observația justă a amănuntului se înregistrează în notații tot atât de juste. Iată, de pildă, cum se desprinde de viu numai din câteva rânduri tabloul unei cazărmi în frigurile așteptării inspecției generalului:

„Ordonanțele cu lațele ieșite de sub șepcile prea mari, cu tocurele scâlciate, soldații descinși, cu pantalonii ruși la spate, aleargă încoace și încolo, purtând cu sfînțenie în mână, care o pană de căpăstru proaspăt lăcuită, care o pereche de cisme întinse pe calapode, sau o tunică cu care așine parcă drumul trecătorilor să-i îmbrace. În cazarmă soldații ies și intră, se întorc dela spălat cu rufe ude, ce par scoase dela bolangerie, rămân toți locului, scărpinându-se în cap, gândindu-se laborios unde să le întindă, lucrul fiind deopotrivă oprit, afară ca și înăuntru. La zorii sărace ai unei dimineți nouroase de toamnă în agonie, unii se văcsuesc cu picioarele sprijinite pe soclul clădirilor scuipând de nădejde într'o *perie chială*, în timp ce la poartă un camarad bărbierește pe gornistul de serviciu, care-și îndură osânda lăsat pe vine, cu goarna în mână, cu capul sucit, pândind sosirea comandantului 1).“

Nimic nu lipsește din acest tablou atât de dinamic: dela gesturile cazărmi în fierberea așteptării fixate în realitatea și în aparența lor (*o tunică cu care așine parcă drumul trecătorilor*

1) Echipa specială.

să-i îmbrace) și până la amănuntele cele mai modeste dar topice (*peria chială*), totul e zugrăvit, cu precizie și vioiciune; viziunea gornistului ce se bărbierește „lăsat pe vine cu goarna în mână, cu capul sucit, pândind sosirea comandantului“ încheie magistral tabloul acestui furnicar omenesc. Iată acum schița tot atât de vie, a unui orașel dunărean în zi de sărbătoare :

„Din capul stradel grecii coboară dela biserică, bărbații rași de tocmeală, în haine negre, cu ghețe late și pălărie nouă, se o-presc, se ceartă, pornesc din nou cu mâinile la spate vorbind de Diadoh și grâne. Ele, păroase, cu ochii focoși, cu buze triste, bă-țoase în rochii bătrânești de mătase, cu umbreluțe și mitene, pline de aur împletit, s'au oprit la colț și se complimentează, și-și jură să se revază, și-și urează sănătate și poftă bună și... „chit ai dat pe pălărie?“ și se despart, în fine, cu ochii umezi, cu fluturări de umbreluțe, ca într'o călătorie de nuntă. Apoi liniște 1)“...

Viziunea e topică și dinamică. Și pentru a eși din descripția exterioară, dând un exemplu de descripție psihologică, vom mai cita un peisagiu din *Declin*. E ultima inspecție a unui general ce urmează să treacă la pensie :

„Gârbovit, clătînând din cap la fiecare pas, cu genunchii ne-siguri, cu pantalonii fluturând, generalul înaintează netemut, cu privirea stinsă, obosit, indulgent peste măsură, însoțit de coman-dantul regimentului care-l urmează cu un aer protector, consim-țind să-i dea relații, permițându-și păreri personale, sfârșind prin a aproba totul cu o compătimire vădită, cu graba cu care se ce-dează maniacilor inofensivi. Colonelul îl poartă la întâmplare, fără cruțare dela cantină pe la furaje și pe la grădina de zarzavat, iar generalul îl însoțește ascultător, ca un copil, voind a a-răta că a rămas verde, oprindu-se și minunându-se pentru a-și po-toli bătăile inimii în fața unei șire de paie sau pentru a admira un răzor de ceapă pipernică, însetată.“

Notația amănuntelor materiale și sufletești este admirabil înregistrată în liniile lor suprapuse. Ultima inspecție a generalu-lui se desprinde astfel în toate notele ei caracterisrice; dela pri-mele rânduri se creiază atmosfera specială a raporturilor noi dintre superior și inferior; superiorul e privit cu indulgență și, ca să fie tolerat, admiră șirele de pae și răzoarele de ceapă pi-pernică; e întreaga melancolie a lucrurilor ce se duc.

* * *

Privite în sine, citațiile făcute nu au nici o valoare stilistică : nu se susțin nici prin cuvântul rar, nici prin imagini deosebite, nici prin originalitate sintactică. Ele nu reprezintă de cât transcripția exactă a unor observații exacte; raportate la fond, devin admirabile.

Indărătul operii lui Brăescu este spiritul de observație. Nu e

1) *Vine d-na și d-l Gheneral.*

vorba de observația satirică. Referindu-se la lumea morală și bazându-se pe un contrast, spiritul satiric presupune, în fond, o stabilire de raporturi și, prin urmare, un proces intelectual; am arătat că la baza operii lui Brăescu este tocmai contrastul între categoria ideală și cea reală a vieții omenești. În afară însă de acest simț superior, de valoare mai mult morală, Brăescu are și spiritul de observație a amănuntului caracteristic. E un scriitor care vede; rarele lui descripții sunt, de altfel, mai mult dinamice de cât statice; oricum ar fi însă, ele trăesc. Câteva încercări (*Batul Prefecturii*, *O carieră*), abundă chiar în atâtea amănunte încât reușesc să ne dea, fie atmosfera unui orașel de provincie, în elementele lui complexe, fie psihologia unui individ integrată în cadrele largi ale unei cariere — semn că Brăescu e pregătit și pentru roman.

E. LOVINESCU.

NEVROZA

E frig în casa mea, păreții goi...
 Un Christ atâră 'n umbră răstignit,
 Un luger priveghează 'ngălbenit
 Și straniu, pe mormântul lui de foi.

O carte' mi stă deschisă; ca un roi
 De mici insecte negre, învâlmășit,
 Noian de slove moarte s'au oprit
 Pe pagină convoi lângă convoi.

În casa mea eu singur mă frământ; ;
 E toamnă, e neliniște... pământ.
 E noapte ca 'ntr'o noapte de osândă.

Spre semnul de supliciu-apropiat
 Se 'nalță gându 'n aer, speriat:
 Fantastică imagine, la pândă.

MIHAIL CELARIANU.

MULȚĂMITĂ

Petrec uneori sărbătorile la țară, în Moldova, unde văd țărani din ce în ce mai scăzuți, galbeni, trudiți, peticiți ca și coastele dealurilor ce se întind la soare, brazdate de ogoare scurte, prost lucrate. Acum de paști, oamenii se adună mergând pe drumuri noroioase, la crâșma de lângă drumul mare, unde scrânciobul se învârtește lin, ca aripile unei mori de vânt. Doi lăutari tăciuniți, o cobză și o vioară îndeamnă flăcăii pîperniciți la dansuri, ce se rudesc deopotrivă cu cele de salon și cu jocul ursului. Bărbați mohorați, cu minteanele pe umeri și femei în stămburi deochiate și testemele aprinse, beau la rând, ascultă cu interes povestind între ei, cu glasuri amorteite de rachiuri tari și tutun prost, necazuri cunoscute, ca pentru întâia oară. Cum stam privind la horă, o femeie între 30 — 50 ani, cu fața boțită, cu pieptul slab, întrerupse firul gândurilor mele.

— „Săru' mâna, conașule... Cristos a 'nviat... să trăiți la mulți ani... să vă dea Dumnezeu sănătate și să trăiți și d-voastră și duduca,“ spunea ea umilită, plecată să-mi sărute mâna.

— „Mulțumesc... lasă, nu-mi săruta mâna. Adevărat ca'nviat!... Dar cine ești d-ta?“

— „Săraca'n de mine, conașule, pi semne nu mă mai cunoști... Eu sunt Marghioala.“

— „Care Marghioala?“

— „Marghioala, de —

— „...“

— „Marghioala lui Ion a lui Neculai Netcă.“

— „Degeaba. Să mă ierți dar nu mi-aduc aminte.“

— „Vai de mine, conașule... se poate să uiți mata pe Marghioala, manca lui conu Mihăiță. N'am fost la duduca și la sora matale?“

— „Bată-te norocul să te bată... Tu ești, manco?“

— „Eu, conașule.“

— „Ce mai faci, Marghioalo?“

— „Ce să fac, conașule?“

— „Ce mai spui?“

— „Eu știu ce să mai zic.“

— „Imi pare bine că te văd sănătoasă.“

- „Da de unde sănătoasă, conașule, dacă-s bolnavă și mă dor chicioarele...”
- „Și cum trăești?”
- „Cum să trăesc?”
- „Vreau să zic cum o duci... ești mulțămită?”
- „Da... îs mulțămită... ce să spun...”
- „Porumb ai?”
- „N'am nica... toată iarna am cumpărat și după ce că-i scump, e și stricat, arde-l-ar focu...”
- „Cum tu n'ai pământ?”
- „Nici atâtica... cât îi pe lângă casă de cresc o pasăre, două... Cu asta mă mai țiiu... Să hi avut pământ...”
- „Copiii sunt bine?”
- „Bine, conașule... da cel mare nu știu ce are de nu vorbește și o fată, cea de-a doua, n'o știi mata... nu erai aici... care a botezat-o duduca, nu stă 'n chicioare... i-s moi și subțiri ca niște lumânările di ceară.”
- „Da Ion?”
- „A murit.”
- „Când?”
- „Ce mata nu știi?”
- „Nu...”
- „Nu ț-o spus matale duduca?”
- „Nu...”
- „O hi uitat... câte are pe cap!...”
- „Când a murit?”
- „Cum o venit din răzbel, o și murit... o mai trăit ce-o mai trăit ș'o murit... Iacă amu în cășlegi s'o împlinit trei ani decând o murit.”
- „Săracu, ce om de treabă era!”
- „Detreabă, conașule, da iacă o murit și m'o lăsat cu nouă copii.”
- „Ce, nouă copii ați avut voi? Când v'ați înmulțit așa repede? Eu vă știam mai puțini...”
- „Apăi fă și mata socoteala, conașule: cincî mi-o rămas dela Ion, trei am luat dela istalalt...”
- „Care istalalt?”
- „Al doilea bărbat va să zică...”
- „Ce iar te-ai măritat?”
- „Da mata nu știi?”
- „Nu.”

— „O uitat duduca... îs măritată demult conașule, di cum o murit Ion... ce era să fac., Ba am și cu istalalt o fetiță... Dacă n'avea cine să vadă de casă,... Să hi trăit Ion, nu te teme mata, nu mă mai măritam eu... Da dac'o murit el, să rămân pe drumuri, s'ajung de răsul lumii...”

— „Și pe cine ai luat?”

— „Pe Toader Bahrim, dacă'l mai ții mata minte...”

— „Pe Toader lemnarul?”

— „Pe el, conașule, n'am făcut bine?”

— „Dă, manco... ce să zic., copii mulțișori, da Toader câștigă parale bune...”

— „Câștigă, conașule, da ce folos dacă,bea și nu s'alege nimic din ce câștigă.”

— „Bea?”

— „Nu-l mai scoți din crăsmă și când vine acasă, mă uicide 'n bătae. Ia într'adins numai să-ți arăt să vezi mata carnea dipi mine îi neagră cum îi ceaunul.”

— „Lasă, te cred... Apăi iaca, nu-i bine...”

— „Ii rău, conașule, văd și eu... da tot îs multămită, să chiamă, că să hi fost un om de treabă, nu te teme mata, nu mă lua el cu cinci copii...”

GH. BRĂESCU.

PRINTRE CIREȘII 'N FLOARE

*„Pierzarea te așteaptă; durere și păcat
E glasul ce te 'ndeamnă și drumul e spurcat
Intoarce-ți pașii grabnici și inima, copile!”
Severe voci rămase pe învechite file,
Astfel din mii de-altare strigau în urma mea
Când am pornit c'un chiot pe drumul ce ducea
Printre cireșii 'n floare sporind în mine avântul
Și setea de-a cuprinde la piept întreg pământul.
Strigau din urmă popii că-i drumul spre Satan,
Al fericirii noastre ne'nduplecat dușman —*

Și-acolo tăinuit

Cu glas puternic însuș

Isvorul fericirii

Cânta când am sosit.

G. ROTIGA.

TALANGI OBOSITE..

Toamna ca o vițelușe bolnavă
Pe care o duc stăpâni răi la tăere,
A luat calea codrului-pojghețuit și cangrenat
De tăcere.

Presimțind însă că umbletul ei
Va trezi din somn frunzele căzute,
A mugit dureros și prelung
Infiorând borangicul clipelor tăcute.

Apoi cu ochii potmoliți de lumină roșcovană
A clipit măhnit din pleoapele-de lacrimi spălate
Și 'ngenunchind, umil și blajin s'a rugat
Pentru odihna frunzelor picate.

Soarele i s'a împleticit în cornițele mărunte,
Copacii cu ramuri ostenite-dureros au tăcut,
Iar vițelușa și-a întins trupul dornic de somn veșnic
Și pentru ultima dată a gemut...

CAMIL BALTAZAR

SARUTUL

*Creiase lumea, Dumnezeu. — pământul
Privia sfios și minunat la soare,
Șoptiau prin codri ape și izvoare,
Un vultur își lua prin nori avântul,*

*Iar mări se prinseră să se măsoare
Pe când le îmbrăca în valuri vântul,
Suna prin crânguri inverzite cântul
Iar prin grădini sta floare lângă floare...*

*... Dar nicăeri nu se ivise dorul
Căci niciun suflet nu-și dusesese sborul
In țara visurilor pieritoare.*

*Atunc, zâmbind, atinse Creatorul
De buza Evii fruntea-i lucitoare
Și fu sărutul, peste lumi să sboare...*

ALEXANDRINA SCURTU.

Artă și Critică nouă de ieri

Zic de ieri, fiindcă astăzi e o anume tendință către o reînnoire la tradiție, la clasicism, la italianitatea sufletelor și formelor, care începe să se afirme și despre care o să ne ocupăm și noi mai pe larg. În politică se revine la Mazzini, în religie la S. Francesco și la misticii (înțelegându-se aici și ereticii cari la urma urmelor sunt niște mistici neortodoxi!) toscani și umbri. În proză la un italianism adânc și fresc, care e departe de maniera clasicizantă aleasă dar puțin cam arheologică a lui Carducci și de scâpărările de diamante nu toate veritabile (și, ori ce-ar fi, insolente) ale lui D'Annunzio. Până și în sociologie se încercă, prin *Constituția Flume-lui*, o reînnoire la tradiția corporațiilor pe meserii a Comunelor italiene libere din secolele XII și XIII! Dar toate aceste reînnoiri nu sunt, firește, reînnoiri decât până la o limită oarecare. Nu te scalzi de două ori în acelaș râu, iar timpul curge mai iute decât apele! De asta, înainte de a vorbi de acest nou clasicism care se limpezește sub forma de tradiționalism sau de naționalism literar, n'o să fie fără folos dacă voi spune câte ceva despre mișcarea romantică ce l-a precedat și, într'un anume fel, determinat. Pare de ieri dar mișcarea rebel de romantică pornită de „Leonardo” și „La Voce” e chestiune de cinsprezece ani. Mai dă și acum câteva pălpâiri în „La Ronda”, care zace nevândută nu numai în Italia dar chiar la Socec, dar în realitate, după ce a fecundat cu ce avea mai sănătos și mai activ noua literatură Italiană, a trecut acum în rândul al doilea printre tații de cincizeci de ani, cari știu încă să se bucure de viață și se minunează de paraponul și aerul de băeți serioși al copiilor lor. Tot ce — în ciuda tradițiilor — mai e fraged, simțit, cinstit în arta de tot modernă a nollor clasici, se datorește extravaganței sănătoase a mișcării revoluționare dela „Leonardo” și „La Voce” și deaceia — repet — n'o să fie fără folos a ne opri să considerăm cel puțin ultimele manifestări.

Mișcarea dela „Leonardo” și „La Voce” a fost prin esență filozofică. Pragmatistă la început, apoi, cu o trecere ușoară, (morală lui Croce se rezolvă în filozofia practică) crociană în morală, bergsoniană și crociană în estetică și artă. Inșă, într'un anume fel,

artiștii cari nu erau preocupați de nici-o logicitate și armonie de construcție sistematică, traseră din teoriile intuiției bergsoniene și liricității crociene consecvențele necesare ale esenței trascendentale, ba chiar miraculoase (Bergson) și fragmentare (Bergson și Croce) a inspirației artistice. Bergson, care n'a fost tras în horă de noii esteti ce n'aveau conștiința împedecă că proced de la el (teoria pascoliană a *copilului* este anterioară) și poate fără știre de aplicările italiene ale esteticei sale intuiționiste, tăcu meditănd acea estetică pe care toți o așteptăm, cu atâta nerăbdare; dar Croce protestă, afirmând că teoria sa a lirismului a fost rău înțeleasă; pe ciracii săi răsvrățiți îi făcu maimuțe libidinoase, dar nu putu să împedecă ca nolle teorii să nu prindă rădăcină, chiar după blestemul său. Arta e lirism — zisese Croce. Vasăzică, conchiseră Soffici și Papini — arta e un joc pur, care nu trebuie să aspire decât la a desfăta, joc nobil, dacă vreți, dar joc, mă rog. Pictura este pură întindere de culori, sculptura linii ale corpului omenesc, arhitectura proporțiuni, muzica pură desfătare de sunete. Am cugetat din nou la această teorie (care are puțină dreptate) recitând poeziile lui Pascoli. Și am vrut să recitesc celace — sunt vre-o doi ani — mi s'a întâmplat să scriu asupra acestui subiect la Dijon într'o clipă de veselie stărnită de vederea unor cărți expuse în vitrina unui cofetar.

Transcriu, prin urmare, din caetul meu de însemnări :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4 Martie 1919.

CĂRȚILE DIN VITRINA COFETARULUI. E a treia dintre noștimele ciudățeniei dijoneze ce mi se 'ntâmplă să înregistrez în acest caețel de însemnări. După moșul pe care l'am văzut eu cu ochii mei scriind cu pană de găscă, după fetița în Bibliotecă, iacă vine rândul cărților expuse într'o vitrină de cofetar, printre caramelle și *fondante*! La Neapol, în vremea războiului, s'au văzut în vitrinele cofetarilor cam tot soiul de mărfuri: smochine uscate și migdale, fasole și... nuci! Da *cărți* nu, nici măcar în timpul războiului! El bine, iacă aci la Dijon, într'o prăvălie din *Rue de Godran*, ceva mai încoace de *Place St. Bernard*, am văzut, sunt câteva zile, cărți în vitrina unui cofetar! De desubt erau dispuse cu dichis (sau mai de grabă într'o artistică dezord'ne!) tot soiul de dulciuri: turtișoare cu migdale, candel, „*pain d'épices*“, curmale zaharisite, caramelle și „*fondante*“: colori gingașe, forme *mignonnes*, farfuri-oare de cristal, hârtie găurită ca horbota, dantele. Un belșug de lucruri strașnic de „*friandes*.“ Deasupra, pe o măsuță de sticlă, un rând frumos de vechi *bouquins* legate în piele închisă, cu cotorul împodobit cu floricelele aurite puțin cam grase și lăbărțate ale artei tipografice din sec. XVIII. Voltaire, D'Alembert, Rousseau, Rollin, Bossuet, Florian, printre acadele! Treacă meargă pentru Florian! Da ălalți? Ce nepotrivire. Dar... literatura nu e pentru Papini, pentru Soffici un *passatempo*, o *friandise*?

„Zic deci că arta este mai mult o petrecere, o jucărie, o „indeletnicire de sibiariți ai sensibilității și ai inteligenții. O ima-

„gine, un acord de colori, de sunete, sunt plăceri solitare și n'au
 „mai multă importanță socială, decât o plimbare, o sărutare, o
 „țigare fumată la soare, sau o ceașcă de ceai băută în papuci
 „lângă sobă. Ce tot stați să-mi vorbiți de sacerdoțiu sau să vă
 „ciorăvăți pentru o construcție neîntrebuințată de fraze, sunete
 „și colori? Viitorul artei este în libertatea ei absolută de presti-
 „digație individuală; — și în acelaș timp și perfecțiunea ei.

„Diletantism. Restul e politică.“

De altfel asta a spus-o și Pascoli a cărui estetică a copilului,
 a poeziei pure în opoziție cu poezia aplicată, zisă perle în mare (ci-
 tește poezia fragmentului) a dat viață întregii teorii estetice de
 astăzi:

*Io prendo un po' di silice e di quarzo :
 lo fondo, aspiro e soffio poi di lena ;
 ve' la fiata, come un di di marzo
 azzurra è grigia, torbida e serena !
 Un cielo io faccio con un po' di rena
 e un po' di fiato. Ammira : io son l'artista.*

Artistul este deci un copil care face baloane de săpun sau
 ceva foarte aproape de baloanele de săpun. Și arta e un joc, un
 lucru drăguț și de nimic; fondante și caramele pentru sibirifilul sen-
 sibilității și ai inteligenții cum zice Soffici ¹⁾.

Atunci cu dreptate expunea cofetarul dijonez în același vi-
 trină fabulele nemuritorului La Fontaine și curmalele zaharisite,
 Candide și pain d'épices, Les Confessions și caramelele, Eloges funè-
 bres și candelul! Mi-aduc acum aminte o poezie de un tânăr poet
 de avantgardă Tommaso Celano în volumașul său *Din pernița cu
 ace a inimii*:

ARTĂ

(Ștregărie în mine și tine)

*Arta e un joc. Un drag
 joc pe care-l fac cu mine.
 Dacă pe tine nu te interesează,
 asta te privește numai pe tine.*

*Dar, tot urmând jocul,
 se 'ntâmplă uneori, că
 descoper un „nuștiu ce“,
 care te face și pe tine să-ți placă,*

*Atunci diamantul strălucește
 și eu te dăruiesc cu el pe tine.
 Strălucește în degetul tău și încă
 râde din deget spre mine.*

1) Soffici. Însemnări pentru o teorie a diletantismului în *La Glo-
 stra dei sensi*. Firenze. Libr. della Voce 1918, pg. 186—187.

Când (la 21 Martie 1918) prietenul meu îmi recită la Neapol, în cafeneaua Umberto I această poezie, i-am atras atenția asupra acelei a lui Pascoli. Mi-a răspuns că nu o cunoaște și m'a rugat să i-o scriu pe un petec de hârtie așa cum o țineam minte. Ce-are aface asta? Suntem cu toții copii lui Pascoli fără să vrem și falmoasa poezie a fragmentului ridicată la teorie estetică e toată în următoarele vorbe ale copilului: „...Poezia spusă și scrisă e rară. Și mai rară poezia pură.“ Vorbe pe care Galletti le comentează cu finețe: „Poezia... nu va putea să fie decât scurtul extaz liric, răpirea vizionară, clipă fugară de halucinație, în timpul căreia poetul parcă pătrunde pe neașteptate în inima universului.“ (*Poezia lui G. Pascoli*, pg. 61).

Dar ce e aceasta dacă nu intuiția creatoare a lui Bergson, transportată în domeniul artei? Este estetica bergsoniană care circulă în aer, care circula pe vremea lui Tommaseo pe când Bergson nu era încă născut. E *lirismul pur* al lui Croce care protestează cât o poftă, dar care într'o anumită măsură s'a lăsat influențat de adevărul intuiției bergsoniene. Dar cine a codificat noile canoane estetice a fost Angelini:

„Arta nu e arhitectură, nici construcție, nici tablou. Concepțiunile grosolane și false. Arta este acel ceva fericit, care se realizează în oscilații, tășniri, surăsuri improvizate și scilpitoare. Vorba justă a spus-o Rimbaud: *illuminații, deci subite*. Arta se gustă în amănunte izolate, în puncte vii, iar frumusețea ei, strânsă de-o mână castă, se topește ca în cercuri concentrice în paginile cărții. Arta se reduce la câteva vorbe aprinse, cari, între altele scrise cu negru, s'ar putea scrie cu roșu, și înflori cu aur.

„Arta se gustă în fragmente; și să se bage de seamă că în fragment poate fi toată generozitatea a celei lume numește capodoperă. Fragmente întrucât sunt izolate de o operă, căci în sine, fiind lucruri vii, sunt, firește, întregi și totale.

„A face adevărată critică de artă (adică să știi cum să citești poezii) va să zică să uiți omul, drama spirituală și documentul pentru a căuta absolutul: poezia ca pură calitate: silabele îmbibate de color, de lumini și de vibrațiuni. În poezii să știi să alegi punctele vii de punctele moarte.“

„In poezii cu adevărat mari puncte moarte nu sunt. Nici ei nu sunt mereu poetici (cum nu totdeauna poți fi erou) dar în operele lor e totdeauna realizarea propriului *eu*. Aceste realizări trebuie oricum să le distingem de poezie, care e cu totul altceva și apare îoi și colo în picături limpezi de aur, în câteva boabe de perle lichide.

„Fiecare poet, deci, întrucât a exprimat poezie adevărată, e mărginit la fragmente, în sensul mai sus pomenit. Asta nu înseamnă a fărâmiți; ci a reconstrui alegând din părțile caduce și trecătoare acelea cari sunt vorbe de viață eternă, aducătoare de bucurie și învioreare.“

„A spune celace este magic și fermecat în poezie, a ajunge

„la poezia pură prin critică (o critică ce să fie *colaborare la poezie*):
„iată munca noastră.“

„E în noi o exigență multiplicată de poezie; necesitatea de
„a găsi, cetind o carte, acele vorbe fragede și delicioase cu cari
„să reparăm oboseala noastră bolnavă de rafinați și de lacomi;
„punctul la care să ne oprim și să închidem ochii, gustând inde-
„lung plăcerea.“

„Repet: adevăratul chip de a ceti cărțile e acela de a căuta
„punctele vii de viață eternă; a le alege din sgură întocmai ca
„miezul dulce din solzi duri, aspri și tenaci ai fructului pinului
„și a le arunca să strălucească la soare.

„D'Annunzio, în prefața la „*Vita di Cola di Rienzo*“ vorbește
„de un fel al său particular de a iubi și poseda cărțile. Zice că
„nici un om nu trăește întreg ci fiecare are punctul său sen-
„sibil care trebuie căutat și gustat. În acele câteva pagini este în
„fașe toată critica nouă care recunoaște arta în amănuntele des-
„părțite și izolate de materia brută și plină de sgură.“

„Pentru un pictor arta nu constă în tabloul reușit: ci dim-
„potrivă în acea trăsătură de penel lăsată să cadă în chip fericit
„deasupra alteia; e în vibrațiile colorilor, valuri melodioase,
„și pentru aceea, lăsând tabloul care l'a costat unul, trei, cinci
„ani de comotivne și de trudă, într'o bună zi se oprește asupra
„acelei trăsături de penel: și se desfată.“

„Azi avem o exigență de poezie mai rafinată: absolută și
„totală; și ca s'o satisfacem, citind poeziile, anulăm bucuros orice
„diferență individuală caracteristică.“

Și așa mai departe.

Ce e teoria pascoliană a copilului, decât acea viziune directă,
imediată a realității, după ce s'a dat la o parte simbolurile practice
utile, etichetele lipite pe lucruri, generalitățile universalmente acceptate,
cu un cuvânt tot ce *maschează* realitatea? „Dacă realitatea ar izbi
„direct simțurile și conștiința noastră, dacă noi am putea intra
„în imediată comunicare cu lucrurile și cu noi înșine, eu cred că
„arta ar fi inutilă, sau mai repede am fi cu toții artiști, fiindcă
„atunci sufletul nostru ar vibra încontinuu în unison cu natura.
„Ochii, ajutați de memoria noastră, ar tăia în spațiu și ar fixa în
„timp tablouri inimitabile. Privirea noastră ar prinde din sbor,
„săpate în marmura vie a corpului omenesc, fragmente de statui
„frumoase ca acelea ale statuarei antice. Am auzi cântând în
„adâncul sufletelor noastre, ca o muzică uneori veselă, dar mai
„mult plângătoare, mereu originală, melodia mereu neîntreruptă
„a viefii noastre interioare. Tot ce este în jurul nostru, e înăuntrul
„nostru și cu toate astea nimic nu e perceput ca distinct de noi.
„Între natură și noi, ce zic, între noi și propria noastră conștiință,
„se inter pune un vâl, un vâl care e des pentru oamenii de rând
„și ușor, aproape străveziu pentru artist și poet. În sfârșit pentru
„a spune tot, noi nu vedem lucrurile înșile; ne limităm, de obicei,
„să citim etichetele lipite deasupra-le.“ (*Le Rire*. Paris. Alcan.
1908. pag. 153-155.) Datoria artistului e să sfășie aceste vâluri uti-

litare. Ei bine, din acest punct de vedere, „copilul“ care n'a lipit încă lucrurilor eticheta utilitară, este în ce privește viziunea realității, artistul pur, artistul consumat. Cu privire la asta va fi interesant să notez cum zilele astea răsfoind pentru altceva cele șapte volume din *Zibaldone*, jurnalul intim al lui Leopardi, am descoperit în acest mare poet al umanității, care a fost, după cum toți știu, și mare gânditor, un precursor al ideilor, atât ale lui Pascoli cât și ale lui Bergson. „Copii“ zice Leopardi la p. 2019 din *Zibaldone* (IV 11-12) „cu vioiciunea închipuirii lor și din sim-plul indemon al naturii descopăr și văd cu evidentă asemănări „și afinități între lucruri foarte disparate, găsesc raporturi foarte „obscure, de cari un filozof ar trebui să facă mare caz și să nu „disprețuiască de a redeveni în unele privinți copil spre a vedea „lucrurile cum le văd ei. Fiindcă e lucru sigur că cine descopere „raporturi mari și îndepărtate, descopere adevăruri mari și ascun-se și poate deaceia copilul știe uneori mai mult decât un filozof „și vede mai limpede adevărul și cauzele decât le vede filozoful.“ Și apoi și mai deslușit la p. 2710 (IV, 391): „Natura ne stă înainte-ne goală și descoperită. Pentru a o cunoaște nu e nevoie să ridicăm „nici-un vâl ce-ar acoperi-o: e nevoie să preîntâmpinăm pledicile și „alterațiile cari sunt în ochii noștri și în mintea noastră pricinuite de noi cu a noastră rațiune“. Asupra lui Leopardi precursor al lui Bergson s'ar putea scri un întreg volum-(bazându-se mai cu seamă pe *cugetările sale* I, 12-123; IV, 264, 284, 354, 391-393; V, 91, 102 și 103) care ar putea fi foarte folositor istoricilor filozofiei întrucât ar servi de contribuție valabilă la studiul izvoarelor filozofiei bergsoniene, pe care un Wieland, un Leopardi o întrevăd. Estetica lui Bergson circulă deci în aer încă din vremurile lui Wieland, lui Leopardi și lui Tommaseo, care în această privință are o cugetare asemănătoare cu acela a lui Pascoli asupra „Copiului“, în care cineva a crezut că trebuie să vadă izvorul însuși al teoriei estetice a poetului Bargean. Zică-se același lucru despre *liricitatea pură* a lui Croce, care poate să protesteze cât o poftă, dar care — cum am văzut — s'a lăsat influențat de ideile lui Bergson și din ale cărui premise tinerii scriitori dela „La Voce“ au scos *teoria fragmentului* atât de odioasă lui, deși flică. De fapt, admitând caracterul de *liricitate pură* a artei, s'a admis implicit caracterul său *fragmentar* și adică distincțiunea între *artă pură* și *artă aplicată*. E atât de adevărat încât chiar el, Croce, cu privire la *Divina Commedia* distinge între scheletul doctrinar (sau *romanul teologic*, cum îl chiamă el) care formează osatura poemei și vâlul de poezie (adică *poezia pură*) care-l acopere.

Intr'adevăr la pag. 64-65 și 67 din minunata sa operă asupra *Poeziei lui Dante* (Bari, Laterza, 1922) zice limpede:

„Fiecare din aceste episoade e de sine stătător și este liric „în sine. Și nici nu se poate considera structura care susține poezia ca *partea tehnică* a poemului, dat fiindcă tehnică (precum ar „trebui să fie acum admis) sau nu există în artă, sau coincide cu „însăși arta, pe când structura *Comediei*, având altă obârșie psiho-

„logică nu coincide în întregime cu poezia ei. Cu mai multă dreptate, această structură a fost comparată cu o ramă care încadrează unul sau mai multe tablouri, deși o astfel de imagine și ea în primejdesă-i dea o calitate estetică propriu zis, fiindcă de obicei ramele sunt gândite împreună cu tablourile sau sunt lucrate artistic, așa încât să facă o armonie aproape completă a picturii, ceea ce într'adevăr nu este în cazul acesta. Cu o comparație, ar putea să fie mai degrabă închipuită ca o fabrică solidă și greoaie, pe care s'ar cățăra o vegetație bogată, și s'ar întinde și s'ar împodobi cu ramuri spânzurate și tufe, și flori, îmbrăcând-o așa încât numai ici și colo să-și arate câte o bucată de zid asprimea ei sau câte un colț linea sa dură.“

„Dar ar trebui, pe de altă parte amintită și libertatea pe care aceea schemă extra-lumească și enciclopedică o dă mișcărilor celor mai variate ale fantaziei lui Dante, și notată de asemenea eficacitatea binecuvântată pe care o exercită acea constrângere, și prin care poezia lui Dante capătă caracter de absolută necesitate, străbătând prin schemă, mai puternică și mai intensă prin însuși zăgazul pe care i-l pune și pe care ea îl înfrânge: așa încât celui care nu ar crede în existența reală și de sine stătătoare a poeziei și ar numi-o artificiu de care te poți lipsi, nu-i s'ar putea aduce un caz mai limpede decât pe această nebunie poetică a lui Dante, teologul și politicianul, acest torent izbucnind din avânt înalt, care își deschide drum printre stânci și bolovani și curge la vale spumegând. Și atât de tare e avântul lui, atât de mare e belșugul lui, încât pătrunde în toate scobiturile stâncelor și bolovanilor și acoperă cu valurile sale spumegânde și cu vâlul de ape ce-l ridică în priveliștea de munte, încât nu se mai vede altceva decât tremurul apelor sale.“

Rămâne deci în picioare că: *viziune directă, imediată a realității fără văluri utilitare, liricitate pură, teoria „copilului,”* distincțiile între *artă pură și artă aplicată*, sunt în fond acelaș lucru și duc toate la teoria *fragmentului (perla în mare a lui Pascoli)*; că aceste idei s'au ventilat încă din vremurile lui Wieland, lui Leopardi și Tommaseo și că simplul fapt al reînfloririi lor în zilele noastre în teoriile lui Pascoli, lui Bergson, lui Croce și ale tinerilor scriitori dela „*la Voce*” este o dovadă că în ea trebuie să fie o mare parte de adevăr. Eroarea începe când se pretinde suprimarea mării care naște perla, rama care totuși scoate în evidență tabloul, romanul teologic care susține, solidă armătură stâncoasă, spumegătorul și iridescentul vâl al apelor ce se prăbușesc din poezia dantescă, aurul unui inel, în care, fixată, gema strălucește cu o lumină mai vie, scheletul fără de al cărui sprijin membrele cele mai desăvârșite se pleoștesc în figura ridiculă a găinii cu oasele scoase, bună la mâncare, mai ales dacă e împănată cu băcăni, dar *horribile visu* pentru orice ochiu de estet, într'un cuvânt umbra fără de care lumina nu există, pentru binecuvântatul motiv că lumina nu e lumină decât întrucât e lumina umbrei așa după cum *umbra* e umbra luminii.

În ce privește mai de aproape această *teorie a fragmentului* și un gen literar (așa zisul *Jurnal de bord*) care a făcut furori în ultimul timp și e într'un fel aplicația practică a numitei teorii, e bine de amintit cât de judicios Renato Serra (Le lettere. Roma. Bontempelli. 1914 p. 186) observă în această privință, tratând despre *Jurnalul de bord* al lui *Ardengo Soffici*: „Se poate adăoga că în această formă a *jurnalului* e puțin truc; un efect de perspectivă în spațiu între un fragment și altul, acea suspensiune care *continuu ecourile în gol*; apoi frumusețea deosebită a unei impresuni în sine este sporită de curiozitatea *jurnalului*, care arată viața unei persoane reale — „faptul adevărat“ pe care-l căutam *copii* în primele romane — și leagă într'un fel așa de ciudat și așa de plăcut sentimentul omului de particularitatea fugitivă a clipei, de colorarea atmosferei și a timpului; toți cunosc efectul aproape „fascinant pe care îl au notele de peisagiu, oră și lumină, găsite într'o scrisoare veche; toți cunosc efectul de uimire ce ne fac în istoria literară anume crâmpene de lucrări neterminate „à bâtons rompus“, anume notițe aproape intime, fte însemnările lui „D'Annunzio pentru „Canto Novo“, sau indicațiile unei idile și schița unui roman la Leopardi, ori schema unei povești la Flaubert. Ai jura la prima lectură că toată opera exprimată și perfectă a scriitorului, n'ajunge în frumusețe aceste lucruri neisprăvite: și este o iluziune, ca acela a genilor nerodnice.“

Acestea sunt teoriile estetice pe care le-am numit *de ieri*. Astăzi din același filozofie a lui Croce pe care cu toții (admiratori și detractori!) o avem în sânge ca un ferment de care nu e cu puțință (chiar vrând!) să scapi, după cum nu e cu puțință nici măcar unui poet „păgân“ cum e Carducci să se scape de fermentul creștin și să accepte sclavia și luptele de gladiatori cu fiarele: astăzi, zic, din însăși filozofia lui Croce (dar din ideile sale asupra „istoriei“ mai curând decât din „Estetica“ sa) tășnește o nouă direcție sănătoasă *tradițională și națională* prin care tinerii scriitori, pictori, sculptori și muzicanți (și într'un anume sens arhitectii cari încep să se trezească) se străduiesc să vâre cât mai adânc cu puțință rădăcinile în tradiția națională. Interesantă este din acest punct de vedere „reîntoarcerea“, în sensul în care o asemenea reîntoarcere e posibilă, fiindcă nu te scâlzi de două ori, cum zisei, în aceleași ape ci apa unui râu curge și se înoeste mereu, reîntoarcerea pictorilor italieni contemporani la arta marilor maestri ai Renașterii, vizibilă deja în *Ritratto degli sposi* de Carlo Donati în *Prima expoziție bienală națională de Artă a orașului Neapoli* (Mai-Octombrie 1921), foarte vizibilă acum în *Primăverile fiorentine* (Primăvara 1922). Interesante sunt apoi „reîntoarcerile“ la Verga ale lui Federigo Tozzi, la poema cavalerască a lui Giuseppe Balsamo-Crivelli cu al său *Boccaccino*, la tradiția melodică italiană cu „*Anima Allegra*“ a lui Vittadini, a arhitecturii la un sănătos neoclasicism canovian cu Francolini în monumentul său funebru pentru Ugo Foscolo și atâtea alte „reîntoarceri“, cari toate arată dorința tinerilor de a lua drept maestri pe acei oameni mari ai

patriei lor ce întinseră rădăcinile în acelaș *humus* istoric, politic, social și cultural în care azi și -le întind ei, căutând în el acel aliment care a rodit în frunze, flori și fructe de o frumusețe neîntrecută, și a minunat o vreme toată lumea civilizată prin strălucirea pe care, în diferite epoci, arta italiană (neîntrecută de nici-una prin bogăția de tradițiuni) a răspândit-o peste tot cu prodigialitate regală uimitoare și fast imperial de-o neînchipuită somptuozitate.

RAMIRO ORTIZ

SINGURĂTATE

În noaptea asta m'am trezit
 Străin și apăsător cum n'am mai fost vr'odată...
 La geamul sufletului s'a ivit,
 Fantoma timpului trecut,
 Și gândurile s'au răzlețit în sbor
 Ca niște stoluri lungi de ciori
 În fața unei sperietori...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În juru-mi, lumea 'ntreagă-a adormit,
 Și-acum răsufală liniștit...
 Chiar întunericul într'un ungher pâcios,
 Se 'ntinde 'n cet și cască somnoros...

În calmul surd ce mă'nconjoară,
 Sunt ca un palmier într'o Sahară,
 Ce adună 'n ramuri înoptate
 Crâmpee de singurătate...

Și stau cu fruntea'n mâini, fierbinte,
 Sunt singur... treaz... și mă întreb decând?..
 Dar nu-mi aduc aminte...

Prin noapte, răsărind din urmă,
 Bătrână, vremea lunecă 'nainte,
 Strângând în nevăzute urne,
 Cenușa frământărilor nocturne...

I. VALERIAN.

TEATRUL REGINA MARIA

PYGMALION de BERNARD SHAW

— COMEDIE IN 5 ACTE —

Un ziar a publicat de curând următoarea anecdotă cu privire la Bernard Shaw: la una din reprezentații, în Germania, în mijlocul aplauzelor și strigătelor de bravo! se aude un șuerat strident dela galerie. Aplauzele firește au crescut, frenetice. Autorul, care fusese chemat în scenă, a făcut semn de potolire, și când tăcerea desăvârșită, reveni, Bernard Schaw se adresează necunoscutului dela galerie:

— Prietene, ai dreptate să flueri! Și eu sunt de părerea dumitale! Dar ce vrei să facem noi doi, față de acest public imens care aplaudă și strigă bravo!?...

Suntem siguri că cetățeanul care fluerase era critic dramatic.

Căci ce face țighește într'adevăr în toată opera dramatică a lui Bernard Shaw (a scris înainte o serie de romane, precum și studii de economie politică) e disprețul total și disconsiderarea suverană pentru formele comediei clasice.

Fabulare absurdă, care a făcut pe mulți să spere că opera dramatică și deci talentul comic al lui Shaw e un bluff; situații imposibile, trivialități dela obraz, spirit cinic șarjat și transformarea tuturor romantismelor, în tot atâtea adevăruri rușinoase, pe care inteligența noastră nu le poate spăla decât în familie.

În „Pygmalion“ interesează nu atât încercarea unui profesor de fonetică de a preschimba o vânzătoare de flori de pe străzile Londrei într'o perfectă ducesă, cât critica pe care un bun simț răsturnător al tuturor politetelor o face moralității noastre în societate și familie. Apariția căruțașului trivial și imoral, care, după ce s'a gătit la frac, se socoate reprezentant al burgheziei — e una din creațiunile fundamentale ale satiricului englez.

Asupra viziunii lui totale, nu e locul să scriu — ar fi dealtfel cu neputință într'o pagină.

* * *

Încă odată am admirat perfectă elasticitate a trupei dela Regina Maria.

D-na Tantzî Cutava-Barozzi a realizat în sfârșit o veche iluzie a noastră: da, e un formidabil talent! Ne-a părut rău că de data asta n'a venit un singur buchet măcar din florile care la „Roșcovanul“ transformaseră scena în seră.

Din disperare, dar cu entusiasm, am aruncat actriței omagial în scenă ce s'a nimerit să avem în mână: programul făcut sul.

F. ADERCA.

PAUL SCORȚESCU

Venit din mijlocul locurilor pline de soare, d. Paul Scorțescu aduce cu el o insuțită viziune a bătăliei dintre lumină și umbră simțită și redată cu vigoare și sprinteneală pictoricească. Expozantul dela Maison d'Art e un exemplu fericit. Din mulțimea celor plecați sănătoși de-aci-și întorși mai târziu cu moderne maladii plastice — d-l Scorțescu se alege de-o parte de marea majoritate, cu opera lui pe-atât de întregă și bărbătească pe cât de cinstită și de înțeleaptă e în forma ei. Fără îndoială d-sa este chemat să facă pentru noi ceva mai mult decât o expoziție cu subiecte străine și în ziua în care talentul său va căuta să procezte pe pânză lucruri și locuri mai apropiate obârșiei, vom avea de văzut atunci realizări depline și pentru pictor și pentru noi, spectatorii. Căci pe-alocuri — oricât de valoroasă ar fi expoziția de acum — se resimt vagi stângăcii de sentiment, vagi dubii în domeniul unui suflet deosebit de sufletul artistului și pe care suflet, într'o lăudabilă sfortare pictorul caută să și-l apropie până la identificare. Dar poate e o simplă părere cu-atât mai de puțin preț cu cât în totalitatea expoziției talentul d-lui Scorțescu se manifestă mai puternic. Și fără îndoială, d-sa are acolo o energică demonstrație a talentului său, sau — ca să ne mai păstrăm o mică, o foarte mică rezervă în vederea unor surprize viitoare, foarte puțin dorite dar oricum posibile — o energică demonstrație a științei meșteșugului său.

D-l Scorțescu întrebuințează penelul și cuțitul, uneori pure, uneori amestecate, totdeauna însă cu intențiuni bine fixate, pentru o reliefare oarecare, de pildă, cea ce e desigur un truc principialmente inadmisibil dar, în fapt, scuzabil. Cu-atât mai mult cu cât diferența așezării pastelor e extrem de mică și faptul că d. Scorțescu îi simte necesitatea dovedește că pentru d-sa culoarea naturii care viază are nevoie pe-alocuri de luciuri și catifelări imperceptibile pe care paleta singură nu le poate nicicum reda. Vina d-lui Scorțescu dovedește astfel o calitate mai mult.

Culoarea expozantului dela Maison d'Art e curată și proaspătă, afară de câteva cazuri de ciudate greșeli cum ar fi, de pildă, carnația sticloasă a unui picior umbrat, culoarea se menține plină de vervă în slujba leitmotivului iubit al pictorului: efectul puternic luminos bazat pe contraste tari.

Desenul e îngrijit afară și de câteva bărci despre care nu se poate garanta că stau de-abinelea în apă, vedem meritoase construcții liniare complete de fericite aranjamente și fericite puneri în cadru. Acest nud aproape în mărime naturală așezat întreg într'un cadru așa de mic e de-o ingeniozitate admirabilă.

Saltul enorm dela ultima sa expoziție din Capitală până la aceasta de acum ne nedreptățește să mai așteptăm noi progrese. Până atunci d-l Paul Scortescu va izbuti poate să-și aducă aminte și de limba strămoșilor săi boeri din ținutul Vasluiului și al Iașilor și ne va lipsi poate de săcăelnica fanfaronadă așa de efitină și așa de răsuflată a cataloagelor franțuzite și mai ales, o! mai ales de bucățelele rupte de ici de colo de prin gazetele franceze și retipărite în catalog ca o micuță și naivă sfidare față de un public de bun simț, care nu se supără, fiindcă s'a învățat să aprecieze îndestul și cumpără când a apreciat și când are cu ce cumpăra.

VICTOR ION POPA.

INSEMNAȚI LITERARE

Drumul morții — Insemnările unui soldat de Ion Pas. — Trebuie să remarcăm ori-ce carte despre războiu care iese din comun. În „*Drumul morții*” d. Ion Pas ne dă câteva icoane adânc omenești, sobru descrise și evidențiate, fără artificiu, un fragment din viața soldaților.

Sunt câteva schițe simple; subiecte trăite de fiecare din noi și redate cu mijloace artistice, putem spune obicinute.

Atunci intrucât se ridică această carte deasupra nivelului literar al celorlalte care au deasemenea, ca obiect, războiul?

D. Ion Pas are sinceritatea celor gândite și rostite. În paginile sale se sbate un suflet și se spovedește un om. De aceea *Drumul morții* — exceptând pasagiile în care se reflectă prea străveziu și prea stăruitor socialistul — e o contribuție la cunoșterea vieții din timpul războiului.

Reținem atmosfera spitalului cu toate frământările lăuntrice ale bolnavilor. D. Ion Pas ne-ar putea da însă o operă ceva mai consistentă.

Dacă și-ar îngriji puțin compoziția și ar adânci mai mult psihologia eroilor, autorul *Drumul morții* ar putea scrie pagini superioare celor apărute azi.

I. P.

Viața Românească, No. 3. -- Numărul acesta respiră parcă o atmosferă postumă. Lăsând competenților să vorbească despre articoiul d-lui St. Procopiu („Relativitatea lui Einstein”) trecem în revistă partea literară: din „*Requiem*” — poezie așezată în fruntea numărului — prindem un joc de umbră, abia asemănător cu vechiul Codreanu — pe care nu-l mai recunoaștem decât în ritmul endecasilabului; D-șoara Cora Irineu semnează: „*În țara Cricului*”, un impresionism ușor — cu rare elemente de grațios — și fără nimic ponderabil; din D-ra Otilia Oazimir, cităm — ca să se vadă subțe nouă influență a căzut — „*Flor*”:

*Azi am simțit fiorul morții
Când m'am oprit înfrigurață
În fața casii unde-odată
Mă așteptai în umbra porții.*

*Și 'n toamna umedă, pe stradă,
Am plâns cu frunzele 'npreună:
Porțița veche sta să cadă
Și 'n umbră-i crește-o mătrăgună...*

D-l Galaction publică o a doua „*Scrisoare către Simfonia*”: literatură?.. filozofie?.. morală?.. — Nu: niciuna în parte!. Poate, toate la un loc. „*Cvartir*” e o schiță a lui T. Pamfilie — un sfârșit de

o jumătate de pagină e preparat în patru.

Ținem, deasemenea, să notăm că revista de care vorbim, deși se intitulează: „Viața Românească” — recensează numai revistele streine.

Ramuri No. 19.

.....

Director: N. Iorga

Gândirea (Anul II — No. 2). —

D-l Ion Pillat este dintre pușinii poeți — poate singurul — care, publicând în această revistă, merită să i-se recunoască specificul aport literar. Gândindu-ne la ceea ce a produs în ultimul timp, D-l Pillat, după îndelungi căutări de sine, s'a definit sigur.

„Căsuța din copac” conține o idee poetică nouă înfășurată într'un vocabular străveziu. Primele trei strofe (în cea de-a patra ideea se pierde într'o obscuritate de *imagism*) dau impresia unui părăias care *pare numai* adânc de un deget.

„Sufletul satului” de d-l Lucian Blaga se înțelege dar nu se simte. Poate că acesta va fi reproșul viitor adus întregii sale producțiuni poetice. Versuri mai iscălesc d-nii Marcel N. Romanescu, Dinu Geoglovan, Tolan, Talaz etc., dintre care d-lui Geoglovan i-se cuvine o mențiune, dovedind că posedă un fraged și românesc vocabular în traducerea din Lucretius Carus. Pe care ne-o dă. În proză încercăm o dezamăgire citind „*Injunghierea din fundătura 13 Septembrie.*” de d-l Cezar Petrescu.

Ne apare abia — și aci palid — în „*Omul de calcar.*” Menționăm „*Micica*” a d-lui George M. Vlădescu. Este o organizare a câtorva note de duioșie domestică puse în legătură cu moartea motanului „*Micica.*” Ii lipește însă scriitorului arta scrisului.

Dintre articolele remarcăm „*Germania intelectuală de azi*” de d-l A. Dominic. „*Adevărul literar*” și „*Flacăra*” de acum câteva luni

peregrinase îndelung prin câteva articole în jurul „*expresionismului*” d-l Dominic ni-l prezintă... simplu, succint și veridic.

În „*Cronica mărunță*” printre lucruri întru câteva interesante se văd albind niște colțari.

...Dar sunt atât de albi încât suntem ispitiți să credem că sunt... de lapte.

„*Transilvania*” (anul III — No. 4). Vechea revistă ardeleană continuă să apară în format mare, la Sibiu, ținând o patriarhală tovărășie „*Convorbirilor Literare*” și „*Vieșii Românești*”.

Numărul de față cuprinde un material destul de bogat și variat. D-l I. Agârbiceanu publică un fragment din „*Păcatele noastre*” desvăluindu-ne încă un crâmpie din viața Românilor ardeleni. În schița „*Un erou*” D-l M. Teodorian Carada, a prins un exemplar din miile de eroi — poltroni dela Capșa. — D-l Dr. Zenovie Păclișeanu, continuă în „*Contribuții la biografia lui Gh. Sincal*” să scoată la iveală, pe lângă amănunte interesante, și lucruri absolut inutile din viața intimă a marelui bărbat, care nu adaugă nimic studiului.

S. și V.

„*Cartea cu taine*” de *Maftel Gradu* și *D. Ionescu Morel* — De câtva timp observăm cu satisfacție o simptomatică abundență pe tărâmul literaturii pentru copii. Pe lângă revistele juridice (*Lumea copiilor* etc.) au apărut numeroase lucrări, după modelul celor străine, în care se observă tendința îmbucurătoare de a oferi tinerilor vârstare, o hrană intelectuală plăcută rațională. Succesul de librărie ne arată că aceste publicații umplu o mare lacună.

„*Cartea cu taine*” poate sta cu cinste alături de lucrările de acest gen. Autorii au localizat în versuri simple și corecte câteva din cele mai caracteristice anecdote pentru copii. Desenurile reușite de B'arg fac cartea sugestivă și interesantă.

I. V.

EDITURA „ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU

BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

A APARUT:

DOMNUL DEPUTAT

**ROMAN ISTORIC ȘI DE MORAVURI, CU EPISOADE
DIN SÂNGEROASA EPOCĂ A RĂSCOALEI
PLUGARILOR (1907)**

de **V. DEMETRIUS**

**AUTORUL CUNOSCUTELOR ROMANE: ORAȘUL BUCURIEI,
DOMNUL COLONEL, TINEREȚEA CASANDREI
ȘI PĂCATUL RABINULUI**

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Deputatul și moșierul Marin Voiculescu la me-
dic. — Indurerat și îndrăgostit. — Antisemitism
în Moldova. — Inceputurile răsvrătirii țărănești. —
Intinderea și grozăvia răscoalei. — Aleșii națiu-
nii la Caffé Chantant, — O răsbunare fioroasă. —
Poreclita „Pițigoiul“, de 16 ani. — Ciocniri între
armată și răsculați. — Sdrobirea fără milă a
revoluției. — Voiculescu părăsit de nevastă. —
Urmărirea presupușilor „Instigatori“. — Nuntă,
afaceri și amor. — Liniște de cimitir, la țară.

LEI 20.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

◆ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ◆

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Căea Victoriei, 110

In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dama și Domni

◆◆◆ Prețuri mai ieftine ca oriunde ◆◆◆

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI .: LENA-

JURI .: PĂNZETURI

ARTICOLE de MARIAJ

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Gustați delicioasele :

produse ale

BONBONERIEI ◆ ◆

◆ ◆ RENAISSANCE

care se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45